

Sygn. akt *XVII AmA 68/13*

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 maja 2017 r.

Sąd Okręgowy w Warszawie XVII Wydział Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów w składzie:

Przewodniczący:	<i>SSO Dariusz Dąbrowski</i>
Protokolant:	Sekretarz sądowy Ewelina Zalewska

po rozpoznaniu w dniu 8 maja 2017 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa **W. S.**

przeciwko **Prezesowi Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów**

o stwierdzenie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów

na skutek odwołania powoda od decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 29 listopada 2012 roku Nr RWA (...)

1. uchyla zaskarżoną decyzję Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 29 listopada 2012 roku Nr RWA (...) w punktach I, III.1 i III.2
2. oddala odwołania w pozostałym zakresie,
3. zasądza od pozwanego Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów na rzecz powoda W. S. kwotę (...) (jeden tysiąc trzysta siedemdziesiąt siedem) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu

SSO Dariusz Dąbrowski

Sygn. akt *XVII AmA 68/13*

UZASADNIENIE

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (zwany w dalej „Prezesem UOKiK” lub „Prezesem Urzędu”) 29 listopada 2012 roku wydał decyzję nr (...) (...) (dalej zwana również „Decyzją”), w której:

I. Na podstawie art. 26 ust. 1 ustawy z 16 lutego 2007 roku o ochronie konkurencji i konsumentów, stosownie do art. 33 ust. 6 tej ustawy, po przeprowadzeniu postępowania administracyjnego w sprawie stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, wszczętego z urzędu przeciwko przedsiębiorcy W. S. prowadzącemu działalność gospodarczą pod firmą (...) w W. uznał za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów praktykę stosowaną przez przedsiębiorcę W. S. prowadzącego działalność gospodarczą pod firmą (...) w W., polegającą na bezprawnym działaniu poprzez stosowanie we wzorcach umownych przedkładanych konsumentom postanowień o treści:

1. KLIENT zobowiązuje się zapłacić POŚREDNIKOWI wynagrodzenie określone w § I również w przypadku dokonania transakcji, po rozwiązaniu lub wygaśnięciu umowy, z udziałem jakiejkolwiek osoby fizycznej, osoby prawnej, jednostki organizacyjnej, której POŚREDNIK lub POŚREDNICZY z nim współpracujący wydali dane lokalu - nieruchomości w okresie trwania niniejszej umowy;
2. KLIENT zobowiązuje się zapłacić POŚREDNIKOWI wynagrodzenie określone w § 1 również w przypadku rozwiązania lub wygaśnięcia umowy pośrednictwa — KLIENT jest zobowiązany do zapłaty zadeklarowanego wynagrodzenia, jeśli transakcja zostanie dokonana z udziałem osoby fizycznej lub prawnej, której POŚREDNIK lub POŚREDNICZY z nim współpracujący wydali dane lokalu - nieruchomości w okresie trwania niniejszej umowy
3. KLIENTOWI przysługuje prawo oferowania lokalu - nieruchomości nabywcom, jednakże strony będą traktowały tę ofertę jako złożoną przez Pośrednika (klauzula wyłączności)

które są postanowieniami uznanymi za niedozwolone klauzule umowne i wpisanymi do Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c., co stanowi naruszenie art. 24 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów i nakazał zaniechanie jej stosowania.

II. Na podstawie art. 27 ust. 1 i 2 ustawy z 16 lutego 2007 roku o ochronie konkurencji i konsumentów, stosownie do art. 33 ust. 6 tej ustawy, po przeprowadzeniu postępowania administracyjnego w sprawie stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, wszczętego z urzędu przeciwko przedsiębiorcy W. S. prowadzącemu działalność gospodarczą pod firmą (...) w W. :

1. uznał za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów praktykę stosowaną przez przedsiębiorcę W. S. prowadzącego działalność gospodarczą pod firmą (...) w W., polegającą na bezprawnym działaniu poprzez stosowanie we wzorcach umownych przedkładanych konsumentom postanowień o treści:

A. W przypadku stwierdzenia niedotrzymania przez KLIENTA zobowiązań określonych w pkt 1 oraz pkt 2 niniejszej umowy, POŚREDNIK naliczy odsetki umowne w wysokości równej 0,5 % prowizji za każdy dzień zwłoki, bez konieczności dodatkowego powiadamiania KLIENTA (...),

B. (...) W przypadku zwłoki z zapłatą POŚREDNIKOWI należnego wynagrodzenia, POŚREDNIK naliczy odsetki umowne w wysokości równej 0,5 % prowizji za każdy dzień zwłoki, bez konieczności dodatkowego powiadamiania KLIENTA,

C. W przypadku wynajęcia lokalu - nieruchomości osobie skierowanej do KLIENTA przez POŚREDNIKA i nieuiszczeniu POŚREDNIKOWI wynagrodzenia w dniu podpisania umowy najmu, POŚREDNIK naliczy odsetki umowne w wysokości równej 0,5 % wynagrodzenia za każdy dzień zwłoki, bez konieczności dodatkowego powiadamiania KLIENTA,

które są postanowieniami uznanymi za niedozwolone klauzule umowne i wpisanymi do Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c., co stanowi naruszenie art. 24 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów i stwierdził zaniechanie jej stosowania 7 listopada 2010 roku.

2. uznał za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów praktykę stosowaną przez przedsiębiorcę W. S. prowadzącego działalność gospodarczą pod firmą (...) w W., polegającą na bezprawnym działaniu poprzez stosowanie we wzorcu umownym postanowienia nakładającego na konsumenta obowiązek zapłaty kary umownej z tytułu naprawienia szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania pieniężnego tj. w sytuacji zawarcia przez konsumenta umowy z osobą wskazaną przez pośrednika i nieuiszczeniu wynagrodzenia pośrednikowi w dniu podpisania tej umowy, co jest niezgodne z art. 483 § 1 k.c. i stanowi naruszenie art. 24 ust. 2 w zw. z art. 24 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów i stwierdził zaniechanie jej stosowania 7 listopada 2010 roku.

III. Na podstawie art. 106 ust. 1 pkt 4 ustawy z 16 lutego 2007 roku o ochronie konkurencji i konsumentów, stosownie do art. 33 ust. 6 tej ustawy, po przeprowadzeniu postępowania administracyjnego w sprawie stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, wszczętego z urzędu przeciwko przedsiębiorcy W. S. prowadzącemu działalność gospodarczą pod firmą (...) w W. nałożył na W. S. prowadzącego działalność gospodarczą pod firmą (...) w W. karę pieniężną w wysokości:

1. 19 195 zł (słownie: dziewiętnaście tysięcy sto dziewięćdziesiąt pięć złotych), płatną do budżetu państwa, z tytułu naruszenia zakazu, o którym jest mowa w art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, w zakresie opisanym w punkcie I. sentencji przedmiotowej decyzji.
2. 6 719 zł (słownie: sześć tysięcy siedemset dziewięćdziesiąt złotych), płatną do budżetu państwa, z tytułu naruszenia zakazu, o którym jest mowa w art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, w zakresie opisanym w punkcie II. 1. sentencji przedmiotowej decyzji.
3. 16 796 zł (słownie: szesnaście tysięcy siedemset dziewięćdziesiąt sześć złotych), płatną do budżetu państwa, z tytułu naruszenia zakazu, o którym jest mowa w art. 24 ust. 2 w zw. z art. 24 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, w zakresie opisanym w punkcie II.2. sentencji przedmiotowej decyzji.

W odwołaniu na powyższą decyzję powód W. S. prowadzący działalność gospodarczą pod firmą (...) w W. (dalej również (...) lub (...)) zaskarżył decyzję w całości wnosząc o zmianę zaskarżonej decyzji w pkt I w ten sposób, że nie stwierdza stosowania przez Powoda praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów i uchylenie decyzji w pozostałym zakresie, ewentualnie o orzeczenie zmiany decyzji w pkt III, poprzez obniżenie wysokości nałożonych na powoda kar. Nadto wniósł o zasądzenie od Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów na rzecz powoda kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych oraz dopuszczenie dowodów powołanych w treści odwołania, na okoliczności w niej wskazane.

Powód zaskarżonej decyzji zarzucił:

- 1) błędną wykładnię art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 uokik w zw. z art. 479⁴³ i art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c., art. 385¹ § 1 k.c. oraz art. 7, art. 87 ust. 1 i art. 95 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej poprzez uznanie, iż zakazane jest stosowanie postanowień umów tożsamyh z wpisanymi do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵, bądź postanowień których hipoteza mieści się w hipotezie postanowienia wpisanego do powyższego rejestru, bądź postanowień których cel lub skutek jest zbieżny z celem lub skutkiem postanowienia wpisanego do rejestru - i to niezależnie od tego, czy postanowienia te na gruncie danego wzorca kształtują prawa i obowiązki konsumentów w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając ich interesy;
- 2) naruszenie art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 uokik w zw. z art. 479⁴³ oraz art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c. w zw. z art. 385¹ § 1 k.c. poprzez uznanie, że powód stosował postanowienia wzorców umów tożsame z wpisanymi do rejestru, kształtujące prawa i obowiązki konsumentów w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami;
- 3) naruszenie art. 106 ust. 1 pkt 4 uokik w zw. z art. 111 uokik oraz art. 7 i art. 77 § 1 k.p.a. w zw. z art. 83 uokik, poprzez brak wszechstronnego wyjaśnienia oraz należytego uwzględnienia okoliczności i stopnia naruszenia przepisów ustawy, a w rezultacie nałożenie na pozwanego wygórowanej kary pieniężnej.

W odpowiedzi na odwołanie pozwany Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów wniósł o oddalenie odwołania, oddalenie wniosków dowodowych wnioskowanych przez powoda, dopuszczenie dowodu z wydruków ze strony internetowej www.strzelczyk.pl na okoliczność obszaru geograficznego prowadzonej działalności przez powoda oraz zasądzenie kosztów postępowania sądowego według norm przepisanych.

Pozwany podniósł, iż w jego ocenie we wniesionym odwołaniu powód nie przedstawił argumentów mogących podważyć słuszność zaskarżonej decyzji, przez co należy je uznać za całkowicie bezzasadne. Zdaniem pozwanego

wydana decyzja jest prawidłowa i oparta na słusznych przesłankach, co znajduje swoje odzwierciedlenie w uzasadnieniu decyzji.

W dalszym toku procesu strony podtrzymały swoje stanowiska.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

W. S. jest przedsiębiorcą prowadzącym działalność gospodarczą między innymi w zakresie pośrednictwa w obrocie nieruchomościami, wpisaną do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (NIP (...)), pod firmą (...) w W..

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów przeprowadził postępowanie wyjaśniające (znak(...)(...)) mające na celu kontrolę wzorców umów stosowanych przez agencje pośredniczące w obrocie nieruchomościami mające siedzibę na terenie województwa (...).

W toku prowadzonego postępowania wyjaśniającego Prezes Urzędu wystąpił m.in. do przedsiębiorcy W. S. prowadzącego działalność gospodarczą pod firmą (...) w W. o przesłanie wszystkich stosowanych od początku 2010 roku wzorców umownych przedkładanych konsumentom w ramach prowadzonej działalności.

Przedsiębiorca pismem z 25 listopada 2010 roku odpowiedział na wezwanie Prezesa UOKiK i przedstawił wykorzystywane przy zawieraniu z klientami, będącymi konsumentami w rozumieniu art. 22 kodeksu cywilnego, tj. osobami fizycznymi dokonującymi czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z ich działalnością zawodową lub gospodarczą, wzorce umowne w rozumieniu art. 384 kodeksu cywilnego, tj.:

1. Umowa pośrednictwa sprzedaży nr
2. Umowa pośrednictwa sprzedaży nr ... (na zasadzie wyłączności),
3. Umowa pośrednictwa w wynajmie nr
4. Umowa pośrednictwa w wynajmie nr ... (na zasadzie wyłączności),
5. Umowa pośrednictwa nr .../.../... (zlecenie wykonywania czynności pośrednictwa zmierzających do wynajęcia lokali/nieruchomości),
6. Umowa pośrednictwa nr .../.../... (zlecenie wykonywania czynności zmierzających do nabycia lokali/nieruchomości),
7. Umowa pośrednictwa nr .../.../... (pośrednictwo w wynajmie lokalu - obiektu -nieruchomości),
8. Umowa pośrednictwa nr .../.../... (pośrednictwo w sprzedaży lokalu - nieruchomości),
9. Umowa pośrednictwa nr .../.../... (na zasadzie wyłączności pośrednictwo w wynajmie lokalu - obiektu - nieruchomości).

W treści powyższych wzorców znajdują się następujące postanowienia:

1. KLIENT zobowiązuje się zapłacić POŚREDNIKOWI wynagrodzenie określone w § 1 również w przypadku dokonania transakcji, po rozwiązaniu lub wygaśnięciu umowy, z udziałem jakiegokolwiek osoby fizycznej, osoby prawnej, jednostki organizacyjnej, której POŚREDNIK lub POŚREDNICZY z nim współpracujący wydali dane lokalu - nieruchomości w okresie trwania niniejszej umowy,
2. KLIENT zobowiązuje się zapłacić POŚREDNIKOWI wynagrodzenie określone w § 1 również w przypadku rozwiązania lub wygaśnięcia umowy pośrednictwa - KLIENT jest zobowiązany do zapłaty zadeklarowanego

wynagrodzenia, jeśli transakcja zostanie dokonana z udziałem osoby fizycznej lub prawnej, której POŚREDNIK lub POŚREDNICZY z nim współpracujący wydali dane lokalu - nieruchomości w okresie trwania niniejszej umowy,

3. KLIENTOWI przysługuje prawo oferowania lokalu - nieruchomości nabywcom, jednakże strony będą traktowały tę ofertę jako złożoną przez Pośrednika (klauzula wyłączności),

4. W przypadku stwierdzenia niedotrzymania przez KLIENTA zobowiązań określonych w pkt 1 oraz pkt 2 niniejszej umowy, POŚREDNIK naliczy odsetki umowne w wysokości równej 0,5 % prowizji za każdy dzień zwłoki, bez konieczności dodatkowego powiadamiania KLIENTA (...),

5. (...) W przypadku zwłoki z zapłatą POŚREDNIKOWI należnego wynagrodzenia, POŚREDNIK naliczy odsetki umowne w wysokości równej 0,5 % prowizji za każdy dzień zwłoki, bez konieczności dodatkowego powiadamiania KLIENTA,

6. W przypadku wynajęcia lokalu - nieruchomości osobie skierowanej do KLIENTA przez POŚREDNIKA i nieuiszczeniu POŚREDNIKOWI wynagrodzenia w dniu podpisania umowy najmu, POŚREDNIK naliczy odsetki umowne w wysokości równej 0,5 % wynagrodzenia za każdy dzień zwłoki, bez konieczności dodatkowego powiadamiania KLIENTA.

Ponadto przedsiębiorca stosował postanowienie nakładające na konsumenta obowiązek zapłaty kary umownej z tytułu naprawienia szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania pieniężnego tj. w sytuacji zawarcia przez konsumenta umowy z osobą wskazaną przez pośrednika i nieuiszczeniu wynagrodzenia pośrednikowi w dniu podpisania tej umowy.

Część wzorców umownych stanowiących podstawę dla zarzutów postawionych w ramach przedmiotowego postępowania przedsiębiorca stosował przynajmniej od początku 2010 roku do 6 listopada 2010 roku, część wzorców wykorzystuje w obrocie konsumenckim obecnie od początku 2010 roku, a pozostałą część stosuje obecnie od 7 listopada 2010 roku. Przedsiębiorca we wzorcach umownych stosowanych od 7 listopada 2010 roku nie stosuje postanowień zakwestionowanych w punkcie II.1 i II.2. sentencji decyzji.

W dokumencie zatytułowanym Księga systemu zarządzania jakością zgodnego z wymaganiami normy PN-EN ISO 9001:2009 - PUS-01 Procedura zawierania umowy pośrednictwa w sprzedaży w części dotyczącej etapu podpisywania umowy pośrednictwa na wyłączność wyszczególnione są elementy, które taka umowa musi zawierać. W treści ww. dokumentu znajduje się informacja, iż umowa musi zawierać: (...) klauzulę wyłączności pośrednictwa – fakultatywnie można stosować zapis: 1. Zamawiający oświadcza, że nie ma zawartej z innym podmiotem umowy pośrednictwa w obrocie nieruchomościami. 2. Zamawiający, w czasie trwania umowy, nie może zawrzeć innej umowy pośrednictwa w sprzedaży (zbyciu) nieruchomości, a wszelkie czynności zmierzające do zawarcia umowy sprzedaży Zamawiający zobowiązuje się wykonać za wiedzą i przy udziale Pośrednika bez względu na sposób nawiązania kontaktu z nabywcą. Zamawiającemu przysługuje prawo oferowania przedmiotu sprzedaży nabywcom, jednakże strony będą traktowały tę ofertę jako złożoną przez Pośrednika (klauzula wyłączności).

Po przeanalizowaniu przekazanych wzorców umownych Prezes Urzędu stwierdził, iż mogło dojść do naruszenia art. 24 ust. 2 pkt 1 w zw. z art. 24 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji konsumentów, jak również art. 24 ust. 2 w zw. z art. 24 ust. 1 tej samej ustawy wobec czego postanowieniem z 30 grudnia 2011 roku wszczął postępowanie w związku z podejrzeniem stosowania przez przedsiębiorcę praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów.

Pismem z 30 grudnia 2011 roku (...)zostali zawiadomieni o wszczętym postępowaniu, jak również wezwani do udzielenia informacji i złożenia dokumentów w przedmiotowej sprawie.

W odpowiedzi na zawiadomienie Prezesa Urzędu, przedsiębiorca w piśmie z 16 stycznia 2012 roku zajął swoje stanowisko w sprawie i odniósł się do postawionych zarzutów.

Prezes Urzędu w piśmie z 12 marca 2012 roku wezwał przedsiębiorcę do przedłożenia dowodów na twierdzenie przedsiębiorcy zawarte w piśmie z 16 stycznia 2012 roku, iż postanowienie o treści: KLIENTOWI przysługuje prawo oferowania lokalu - nieruchomości nabywcom, jednakże strony będą traktowały tę ofertę jako złożoną przez Pośrednika (klauzula wyłączności) wskazane zostało jako wzorcowe dla wdrażanego przez przedsiębiorcę Systemu Zarządzania Jakością według normy PN-EN ISO 9001:2009 i jego stosowanie było obligatoryjne dla uzyskania posiadanego przez przedsiębiorcę certyfikatu ISO.

W odpowiedzi na wezwanie, przedsiębiorca w piśmie z 28 marca 2012 roku wskazał, iż nie dysponuje oryginałem dokumentu zatytułowanego Księga systemu zarządzania jakością zgodnego z wymaganiami normy PN-EN ISO 9001:2009 - PUS-01 Procedura zawierania umowy pośrednictwa w sprzedaży, ale że znajduje się on w posiadaniu Polskiej Federacji Rynku Nieruchomości. (...) wnieśli o zobowiązanie Polskiej Federacji Rynku Nieruchomości do przekazania Prezesowi Urzędu przedmiotowego dokumentu.

Prezes UOKiK wystąpił do Polskiej Federacji Rynku Nieruchomości o przekazanie ww. dokumentu, która w piśmie z 19 kwietnia 2012 roku przekazała Księgę systemu zarządzania jakością zgodnego z wymaganiami normy PN-EN ISO 9001:2009 - PUS-01 Procedura zawierania umowy pośrednictwa w sprzedaży.

W piśmie z 16 sierpnia 2012 roku (...), stosownie do art. 28 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, zobowiązali się do zaprzestania stosowania we wzorcach umownych zakwestionowanych zapisów, w terminie określonym przez Prezesa Urzędu.

W toku postępowania przedsiębiorca przekazał również zeznanie o wysokości osiągniętego dochodu w roku podatkowym 2011 (PIT-36).

Pismem z 2 października 2012 roku Prezes Urzędu zawiadomił przedsiębiorcę o zakończeniu zbierania materiału dowodowego w niniejszym postępowaniu oraz o możliwości zapoznania się z materiałem zgromadzonym w aktach sprawy, z którego to prawa powód nie skorzystał.

Powyższy stan faktyczny został ustalony na podstawie dokumentów załączonych przez strony do pism procesowych oraz znajdujących się w aktach administracyjnych. Prawidłowości powyższych dowodów strony nie kwestionowały, a Sąd uznał je za w pełni wiarygodne.

W tym stanie faktycznym Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Odwołanie powoda zasługuje w przeważającej części na uwzględnienie.

Na wstępie należy podnieść, iż zarzut naruszenia przepisów postępowania administracyjnego przez Prezesa UOKiK, Sąd uznał za całkowicie bezzasadny, ponieważ nawet gdyby przyjąć, że w postępowaniu administracyjnym doszło do uchybień proceduralnych to nie mogą one być przedmiotem postępowania sądowego mającego na celu merytoryczne rozstrzygnięcie sprawy, przy uwzględnieniu zasad rozkładu ciężaru dowodu i obowiązku stron w postępowaniu dowodowym.

Sąd rozpoznając sprawę z odwołania od decyzji Prezesa Urzędu nie może ograniczać się do funkcji sprawdzającej prawidłowość postępowania administracyjnego, które poprzedza postępowanie sądowe. Ewentualne naruszenie przepisów postępowania administracyjnego nie jest przedmiotem postępowania sądowego i nie stanowi samoistnej podstawy uchylenia decyzji w tym postępowaniu. Celem postępowania jest merytoryczne rozstrzygnięcie sprawy, której przedmiotem jest spór powstający pomiędzy stronami dopiero po wydaniu zaskarżonej decyzji, a nie przeprowadzenie kontroli postępowania administracyjnego. Wniesienie do Sądu odwołania od decyzji administracyjnej wszczyna dopiero cywilne, pierwszoinstancyjne postępowanie sądowe, w którym Sąd dokonuje własnych ustaleń, rozważając całokształt materiału dowodowego, na co wielokrotnie wskazywał tak Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, jak też Sąd Apelacyjny oraz Sąd Najwyższy w swoich orzeczeniach (np.: wyrok Sądu

Najwyższy z 29 maja 1991 roku, sygn. akt III CRN 120/91, wyroku z 19 stycznia 2001 roku sygn. akt I CKN 1036/98, wyrok SOKiK z 18 lutego 2004 roku o sygn. akt XVII AmT 2/03).

Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów jest sądem cywilnym i prowadzi sprawę cywilną, wszczętą w wyniku wniesienia odwołania od decyzji Prezesa Urzędu według reguł kontrydiktoryjnego postępowania cywilnego, a nie sądem legalności decyzji administracyjnej, jak to czynią sądy administracyjne w postępowaniu sądowo-administracyjnym. Tylko takie odczytanie relacji pomiędzy postępowaniem administracyjnym i postępowaniem sądowym może uzasadniać dokonany przez racjonalnego ustawodawcę wybór między drogą postępowania cywilnego i drogą postępowania sądowo-administracyjnego dla wyjaśnienia istoty sprawy. Rolą Sądu jest ustalenie w oparciu o argumenty i dowody powołane przez strony, czy doszło do naruszenia przepisów ustawy, w jakim zakresie doszło do takiego naruszenia oraz czy środki zastosowane przez Prezesa Urzędu są zgodne z przepisami ustawy oraz wymogami zasady proporcjonalności.

Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 24 ust. 2 pkt 1 uokik należy wskazać, iż literalne brzmienie art. 24 ust.1 i 2 uokik wskazuje, że zbiorowe interesy konsumentów mogą być naruszone przez stosowanie praktyk przedsiębiorców (i) bezprawnych (ii) godzących w te interesy. Przykładem takiej praktyki jest „w szczególności” stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c. Użycie typowej techniki ustawodawczej „w szczególności” oznacza, że praktyka polegająca na stosowaniu postanowień wzorców umów uznanych za niedozwolone zawiera w sobie zarówno „godzenie” jak i „bezprawność” działania przedsiębiorcy. W takim kierunku szło dotychczasowe orzecznictwo Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów przyjmujące, że o bezprawności takiego działania przesądził sam ustawodawca. Dla wykazania naruszenia art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 uokik konieczne było dowiedzenie, w przypadku stosowania postanowień wzorców umów uznanych za niedozwolone, tożsamości kwestionowanych klauzul z klauzulami wpisanymi do Rejestru w zakresie dwóch elementów: tożsamości stosunków prawnych oraz treści klauzuli kwestionowanej z treścią klauzuli uznanej za abuzywną.

Zakaz stosowania postanowień wzorców umów dotyczył „przedsiębiorcy”, gdzie ustawa nie konkretyzowała, czy jest to „przedsiębiorca będący stroną” postępowania o uznanie postanowień wzorców umowy za niedozwolone, czy „inny przedsiębiorca” wobec którego nie toczyło się tego typu postępowanie. O tym, że postawienie zarzutu naruszenia zbiorowych interesów konsumentów było możliwe przedsiębiorcy nie będącemu stroną postępowania, wynikało z art. 479⁴³ k.p.c., zgodnie z którym w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone prawomocny wyrok ma skutek wobec osób trzecich od chwili wpisania uznanego za niedozwolone postanowienia wzorca umowy do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c.. Wyrok uwzględniający powództwo o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone mimo, że wydany w określonym układzie procesowym stron oddziałuje na sferę osób trzecich nie biorących udziału w postępowaniu. Jednym ze skutków wyroków prawomocnych uznających za niedozwolone postanowienia wzorca umowy wpisane do rejestru Prezesa UOKiK jest właśnie postępowanie oparte na art. 24 uokik.

Sąd Najwyższy w wyroku z 20 czerwca 2006 roku, sygn. akt III SK 7/06 opowiedział się za poglądem, że „zakazane jest posługiwanie się w obrocie prawnym postanowieniami wzorów umów wpisanych do rejestru jako niedozwolone przez wszystkich i przeciwko wszystkim kontrahentom występującym w stosunkach prawnych określonego rodzaju”. W uzasadnieniu tego orzeczenia podkreślono, iż uznanie określonej klauzuli za niedozwoloną i wpisanie jej do rejestru działa erga omnes, a dalsze posługiwanie się nią jest zakazane w obrocie prawnym nie tylko względem podmiotu, wobec którego to orzeczono, ale również w identycznych lub podobnego rodzaju stosunkach prawnych nawiązanych przez osoby trzecie, bez ograniczenia w jakikolwiek sposób kategorii tych podmiotów. Stanowisko to poparł również Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z 13 lipca 2006 roku (sygn. akt III SZP 3/06) oraz Sąd Apelacyjny w Warszawie w m. in. wyrokach z 2 grudnia 2005 roku (sygn. akt VI ACa 760/05), z 16 listopada 2005 roku (sygn. akt VI ACa 473/05), czy z 3 grudnia 2012 roku (sygn. akt VI ACa 934/12).

Odmienne poglądy, co do rozumienia skutków rozszerzonej prawomocności materialnej przewidzianej w art. 479⁴³ k.p.c., wyraził Sąd Najwyższy w uchwale z 7 października 2008 roku (sygn. akt III CZP 80/08). Mianowicie

Sąd Najwyższy przyjął, że prawomocność ta nie wyłącza możliwości wytoczenia powództwa przez tego samego lub innego powoda przeciwko innemu przedsiębiorcy, niebiorącemu udziału w postępowaniu, w którym zapadł wyrok, stosującemu takie same lub podobne postanowienia wzorca, jak wpisane do rejestru klauzul uznanych za niedozwolone. Tym samym, Sąd Najwyższy opowiedział się za przyjęciem na gruncie art. 479⁴³ k.p.c., jednostronnie rozszerzonej prawomocności materialnej orzeczenia, tj. tylko „na rzecz” wszelkich osób, a nie „przeciw” wszelkim osobom.

Taka interpretacja rozszerzonej prawomocności była również zaprezentowana przez Sąd Najwyższy w uchwale z 13 grudnia 2013 roku, III CZP 73/13. W tym kierunku poszło kolejne orzeczenie Sądu Najwyższego z 30 maja 2014 roku, III CSK 204/13, gdzie Sąd wskazał „skutek związania wynikający z art. 479⁴³ k.p.c. dotyczy spraw odnoszących się do postanowienia wzorca umowy, co do którego uprzednio prawomocnym wyrokiem sądu został on uznany za niedozwolony i nie obejmuje postanowienia umowy o zbliżonym brzmieniu, którym posłużył się w relacjach z konsumentami inny przedsiębiorca”.

Przełożenie tych zasad na postępowanie w sprawie stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów uwypuklił Sąd Najwyższy w wyroku z 12 lutego 2014 roku, III SK 18/13 odwołującego się do wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej również jako „TSUE”) z 26 kwietnia 2012 roku w sprawie C-472/10 Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság przeciwko Invitel Távközlési Zrt.

TSUE dokonał wykładni przepisów art. 6 ust. 1 związku z art. 7 ust. 1 i 2 dyrektywy Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 roku w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich uznając, że powołane przepisy nie stoją na przeszkodzie, aby stwierdzenie nieważności nieuczciwego postanowienia umownego zawartego we wzorcu umowy konsumenckiej, wywierało, zgodnie z tymi przepisami, skutki wobec ogółu konsumentów, którzy zawarli z zainteresowanym przedsiębiorcą umowę, do której stosuje się ten sam wzorzec umowy, w tym wobec konsumentów, którzy nie byli stroną postępowania o zaniechanie naruszeń. W wypadku stwierdzenia nieuczciwego charakteru postanowienia wzorca umowy w ramach takiego postępowania sądy krajowe są zobowiązane, także na przyszłość, wyciągać z urzędu wszelkie konsekwencje wynikające z prawa krajowego, tak aby wspomniane postanowienie nie wiązało konsumentów, którzy zawarli z zainteresowanym przedsiębiorcą umowę, do której stosuje się ten sam wzorzec umowy.

Wydany wyrok potwierdza trafność powołanej drugiej uchwały Sądu Najwyższego i przekreśla możliwość uznania za bezprawne działanie przedsiębiorcy, który nie był stroną postępowania o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone a stosującego postanowienia wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone. Wprost wynika to z opinii Rzecznika Generalnego Vericy Trstenjak przedstawionej 6 grudnia 2011 roku w sprawie C#472/10 pkt 60 „trudno byłoby pogodzić skutek erga omnes na niekorzyść niebiorących udziału w postępowaniu przedsiębiorców z zasadą uczciwego postępowania sądowego, tym bardziej że zostałyby im odebrana możliwość zajęcia stanowiska przed wydaniem odnoszącego się do nich wyroku dotyczącego zarzutu stosowania nieuczciwych postanowień umownych w obrocie. Prawo do bycia wysłuchanym, będące emanacją zasady państwa prawnego i należące do uznanych w orzecznictwie ogólnych zasad prawa Unii, nie byłoby zapewnione w wystarczający sposób w przypadku skutku erga omnes odnoszącego się bez wyjątku do osób niebiorących udziału w postępowaniu, a środek ten nie byłby adekwatny w rozumieniu art. 7 dyrektywy. Należy w związku z tym podkreślić, że kwestia zgodności z zawartymi w prawie Unii prawami podstawowymi powstaje jedynie o tyle, o ile skutek erga omnes wyroków krajowych zostaje wprowadzony w przepisach objętych zakresem zastosowania dyrektywy 93/13. Przeciwko skutkowi erga omnes na korzyść osób niebiorących udziału w postępowaniu nie przemawiają natomiast żadne względy. Ponieważ nie zachodzi naruszenie praw podstawowych odnoszących się do postępowania, w każdym razie nie można tego stwierdzić na podstawie akt sprawy przekazanych Trybunałowi, należy w konsekwencji uznać, że kryterium adekwatności jest również spełnione”.

Wykładni rozszerzonej ostatecznie dokonał Sąd Najwyższy w uchwale z 20 listopada 2015 roku (III CZP 17/15), stwierdzając, że rozszerzona prawomocność wyroków SOKiK w sprawach o uznanie postanowień wzorców umów za niedozwolona obejmuje tylko tych przedsiębiorców, którzy brali udział w tej sprawie i wszystkich konsumentów,

którzy w oparciu o ten wzorzec zawarli umowę z tym przedsiębiorcą. Nie istnieją więc przeszkody procesowe, aby z żądaniami uznania za niedozwolone takich samych czy podobnych klauzul wystąpić także przeciwko innemu przedsiębiorcy. Z uzasadnienia powołanej uchwały zdaje się wyłaniać przekaz, że koncepcja wąskiego rozumienia rozszerzonej prawomocności materialnej wyroków SOKiK wyłącza jednocześnie możliwość uznania, że naruszenia zbiorowych interesów konsumentów, polegającego na stosowaniu postanowień wzorców umów wpisanych do rejestru prowadzonego przez Prezesa UOKiK, może się dopuścić inny przedsiębiorca niż ten tylko przedsiębiorca, który był pozwany w procesie przed SOKiK i któremu zakazano stosowania danego postanowienia w obrocie z konsumentami.

Z kolei zgodnie z późniejszym wyrokiem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w sprawie C-119/15 z 21 grudnia 2016 roku, który zapadł w związku z pytaniem prejudycjalnym Sądu Apelacyjnego w Warszawie, zadany na tle stanu faktycznego podobnego do sprawy niniejszej, o dopuszczalność krajowych regulacji uznających za działania bezprawne stosowanie przez innego przedsiębiorcę, który nie brał udziału w postępowaniu ustalającym abuzywność postanowień, klauzul wpisanych do rejestru postanowień abuzywnych, i mogące stanowić podstawę do nałożenia na niego kary pieniężnej z tego tytułu. Trybunał rozstrzygając tą kwestię uznał, że możliwa jest taka implementacja dyrektywy w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich oraz dyrektywy w sprawie nakazów zaprzestania szkodliwych praktyk w celu ochrony interesów konsumentów, która przyjmuje, że praktyki dopuścić może się także przedsiębiorca, który nie brał udziału w postępowaniu przed SOKiK, w szczególności nie stoi temu na przeszkodzie art. 47 Karty praw podstawowych UE, pod warunkiem, że przedsiębiorcy przysługuje skuteczny środek prawny przeciwko decyzji uznającej tożsamość porównywanych postanowień, jak i przeciwko nałożonej karze pieniężnej. Trybunał podkreślił jednocześnie, że porównywane postanowienia muszą być przy tym materialnie identyczne, zwłaszcza pod względem wywoływanych przez nie szkodliwych dla konsumentów skutków.

Warto w tym kontekście odnotować, że Dyrektywa 93/13 nałożyła na państwa członkowskie obowiązek wprowadzenia stosownych i skutecznych środków mających na celu zapobieganie stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców i dostawców z konsumentami. Środki te mają umożliwiać osobom i organizacjom związanym z ochroną konsumentów wszczęcie postępowań o stwierdzenie czy wzorce umów są nieuczciwe (art. 7 ust 1 i 2 dyrektywy 93/13). Dyrektywa w art. 8 przewidziała dla państw członkowskich UE także możliwość przyjęcia lub utrzymania bardziej rygorystycznych przepisów prawnych.

Polska regulacja zawarta w art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. w rozumieniu jaki prezentuje Sąd w składzie niniejszym, została uznana przez TSUE (wyrok z 21 grudnia 2016 roku w sprawie C-119/15) za spełniającą te kryteria z dyrektywy i jednocześnie za nienaruszającą prawa do obrony.

Dodatkowo Trybunał podkreślił, że wdrożone przez polskie prawo środki, w szczególności prowadzenie krajowego rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, mają na celu jak najlepsze wypełnienie obowiązku ochrony konsumentów przewidzianego w dyrektywach 93/13 i 2009/22. Rejestr krajowy, w ocenie TSUE, realizuje przy tym trzy cele służące zwiększeniu skuteczności zakazu stosowania nieuczciwych warunków umownych:

1. rejestr jest jawny - mogą mieć do niego wgląd wszyscy konsumenci i wszyscy przedsiębiorcy a więc przeciwdziała łatwości rozpowszechniania się i powielania niedozwolonych postanowień umownych przez przedsiębiorców innych niż ci, których sprawy znajdowały się u źródła wpisu takich postanowień do rejestru.
2. rejestr ten przyczynia się do przejrzystości systemu ochrony konsumentów przyjętego w polskim prawie, a w rezultacie do wynikającej z niej pewności prawa.
3. rejestr wzmacnia prawidłowe funkcjonowanie krajowego systemu sądownictwa, gdyż pozwala uniknąć prowadzenia kilku postępowań w odniesieniu do analogicznych postanowień wzorców umowy stosowanych przez różnych przedsiębiorców.

Trybunał stwierdził wyraźnie, że owe wykazy (rejesty) sporządzane przez organy krajowe co do zasady korespondują z interesem ochrony konsumentów w ramach dyrektywy 93/13.

Przedstawione powyżej wnioski TSUE jednoznacznie przesądza, że polski ustawodawca mógł, zgodnie z prawem Unii Europejskiej, wprowadzić regulację chroniącą interesy konsumentów, mocą której odpowiedzialność administracyjną za stosowanie niedozwolonych postanowień wpisanych do rejestru ponosić mogą wszyscy przedsiębiorcy którzy je stosują a nie tylko ci przeciwko którym zapadło orzeczenie będące podstawą wpisu do rejestru.

Odwołując się do zasady efektywności prawa unijnego stwierdzić należy, że pożądanym, dla najskuteczniejszego realizowania celu obu dyrektyw: 2009/22 i 93/13, jest taki właśnie sposób wykładni krajowych przepisów jak zaprezentowany wyżej, który umożliwi eliminowanie niepożądanych praktyk stosowanych wobec konsumentów poprzez zakazanie przedsiębiorcom stosowania takich postanowień jak postanowienia wpisane do rejestru.

Warto w tym miejscu także odnotować, że koncepcja taka była przez wiele lat wyrażana w orzecznictwie sądów powszechnych, ale też Sądu Najwyższego, który aprobując wąskie rozumienie rozszerzonej prawomocności materialnej wyroku, akceptował koncepcję naruszania zbiorowych interesów przez wszystkich przedsiębiorców stosujących niedozwolone postanowienie wpisane do rejestru, a nie tylko tych których dotyczył wpis bezpośrednio. Z orzecznictwa tego jasno wynikało, że art. 24 ust 2 pkt 1 u.o.k.k. stanowi samodzielną i wystarczającą podstawę do stwierdzenia deliktu administracyjnego przez innego przedsiębiorcę niż ten przeciwko któremu zapadł wyrok będący podstawą do wpisania postanowienia do rejestru.

W szczególności istotny jest pogląd wyrażony w uchwale 7 sędziów Sądu Najwyższego z 13 lipca 2006 roku (sygn. III SZP 3/2006) w której uznano, że stosowanie postanowień wzorców umów o treści tożsamej z treścią postanowień uznanych za niedozwolone prawomocnym wyrokiem SOKiK i wpisanych do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c., może być uznane w stosunku do innego przedsiębiorcy za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów. Tożsamość ta jak wynika z uzasadnienia musi odnosić się nie tylko do zbliżonego brzmienia obu porównywanych klauzul ale jej stosowanie musi wywoływać takie same skutki czyli tak samo godzić w interesy konsumentów, co klauzula wpisana do rejestru.

Należy wskazać, iż to nie rozszerzona prawomocność wyroku, o której mowa w art. 479⁴³ k.p.c., skutkuje uznaniem, że przedsiębiorca naruszył zbiorowe interesy konsumentów stosując postanowienie wpisane do rejestru na podstawie tego wyroku, lecz praktyka tego przedsiębiorcy, który wbrew treści art. 385¹ k.c. stosuje w umowach z konsumentami niedozwolone postanowienia umowne. Rejestr klauzul stanowi zatem wskazanie przez orzecznictwo kierunku jakie postanowienia, w zmieniających się okolicznościach życia gospodarczego, traktowane są jako niepożądane w relacjach z konsumentami. Jeśli więc przedsiębiorca działający w danej branży, której klauzule zawarte we wzorcach umów wykorzystywanych w obrocie z konsumentami wielokrotnie były przedmiotem analizy SOKiK, ignoruje negatywną ocenę danego postanowienia powszechnie stosowanego w tejże branży i mając możliwość zweryfikowania go z postanowieniami tej samej treści już wpisanymi do rejestru, nadal je stosuje, to naraża tym samym konsumentów na negatywne konsekwencje, co nie może pozostać obojętne prawnie w świetle treści art. 24 u.o.k.k. Powtarzalność wpisów do rejestru postanowień typowych dla danej branży, które co oczywiste rażąco naruszają interesy konsumentów, zdaniem Sądu uzasadnia oczekiwanie od innych przedsiębiorców działających w tej samej branży, zaprzestania ich stosowania, bez potrzeby wytaczania przeciwko każdemu przedsiębiorcy procesu zmierzającego do abstrakcyjnej oceny tożsamyh postanowień (co jednak nie wyklucza możliwości wyboru takiej ścieżki eliminowania postanowień z obrotu, szczególnie gdy interes publiczny nie przemawia jeszcze za wszczęciem postępowania w trybie art. 24 u.o.k.k.). Takie działanie byłoby nieefektywne z punktu widzenia interesów konsumentów, a w dobie powszechnej informatyzacji i dostępu do Internetu, uzasadnia zdaniem Sądu oczekiwanie od przedsiębiorcy, że będzie śledził rejestr postanowień, w celu eliminowania z wzorców umów tych postanowień, które interesy konsumentów naruszają w sposób rażący. Polityka jaką prezentuje UOKiK w decyzjach wydawanych w oparciu o przepis art. 24 ust. 2 pkt 1 wskazuje, że Prezes wszczyna postępowania w oparciu o tą regulację tylko przeciwko przedsiębiorcom o znaczącej pozycji na rynku, a więc też takim które zazwyczaj posiłkują się w bieżącej działalności gospodarczej obsługą prawną, co z pewnością ułatwia im śledzenie praktyki dotyczącej stopnia i kierunku ochrony praw konsumentów, a po wtóre postanowienia których dotyczą wpisy do rejestru i do których porównuje się postanowienia stosowane przez przedsiębiorcę są w rejestrze powtarzalne a nie jednostkowe, są typowe dla danej

branży i też od dłuższego czasu są przez SOKiK traktowane jako rażąco naruszające interesy konsumentów. Ta praktyka organu wskazuje, że przedsiębiorca nie jest zaskakiwany i postępowanie nie jest wszczynane przeciwko niemu niezwłocznie po wpisaniu postanowienia do rejestru, czy po wpisaniu jednostkowego postanowienia do rejestru, lecz, że ma on czas żeby się zapoznać z kierunkiem wykładni w odniesieniu do niedozwolonych postanowień umownych.

Nie oznacza to jednak, że wyrok SOKiK, stanowiący podstawę wpisu postanowienia do rejestru, działa w szerszym zakresie niż w stosunku do przedsiębiorcy, który brał udział w postępowaniu. Wyrok taki jedynie wskazuje kierunek wykładni, jaki inni przedsiębiorcy powinni stosować przy tworzeniu wzorców umów zawieranych z konsumentami. Jeżeli jednak przedsiębiorcy standardów ochrony konsumentów wynikających z klauzul generalnych nie stosują, ignorując powszechnie dostępne, bo w publicznym rejestrze, wskazówki dotyczące tych standardów, to o ile mogli mieć możliwość zapoznawania się z tymi standardami, a mimo to nadal stosują klauzule, które raz że są zbieżne do tych wpisanych do rejestru a dwa, że wywierają dla konsumentów tak samo niekorzystne skutki i cel jest ich tożsamy – to muszą się wówczas liczyć z możliwością poniesienia konsekwencji takich zachowań.

Nie może także przemawiać za zastosowaniem przepisu art. 24 ust 2 pkt 1 do tych tylko przedsiębiorców przeciwko którym zapadł wyrok SOKiK, okoliczność, że inni przedsiębiorcy nie brali udziału w postępowaniu, w którym zapadł wyrok. O ile przedsiębiorca, który nie brał udziału w postępowaniu o uznanie klauzuli za niedozwoloną nie miał też zagwarantowanego prawa do wysłuchania w tym postępowaniu, niemniej jednak może to prawo niewątpliwie realizować w postępowaniu o naruszenie zbiorowych interesów konsumentów. W postępowaniu tym może bowiem skutecznie dowodzić zarówno przed Prezesem UOKiK na etapie postępowania administracyjnego jak i przed Sądem w wyniku wniesienia odwołania, że klauzula wpisana do rejestru w stosowanym przez niego wzorcu umownym nie ma charakteru abuzywnego, gdyż w kontekście całego wzorca interesy konsumenta są równoważone.

Prezentowana przez Sąd w niniejszym składzie koncepcja, że naruszenia zbiorowych interesów konsumentów dopuszcza się także przedsiębiorca niebiorący wcześniej udziału w postępowaniu dotyczącym badania abuzywności tożsamego postanowienia stosowanego przez innego przedsiębiorcę – nie wyłącza akceptowanej przez Sąd a przyjętej w uchwale Sądu Najwyższego w sprawie III CZP 17/17 koncepcji wąskiego rozumienia rozszerzonej prawomocności materialnej wyroku o jakiej mowa w art. 479⁴³ k.p.c. W szczególności, możliwość postawienia zarzutu naruszenia zbiorowych interesów konsumentów innemu przedsiębiorcy, niż ten przeciwko któremu zapadł wyrok, nie jest jednoznaczna z rozciągnięciem skutków prawomocności materialnej wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone na innych przedsiębiorców niż tych których dotyczyło bezpośrednio orzeczenie.

W pierwszej kolejności należy stwierdzić, że rozszerzona prawomocność wyroku SOKiK o jakiej mowa w art. 479⁴³ k.p.c. odnosi się do stosunków cywilnych łączących przedsiębiorcę przeciwko któremu zapadł wyrok z wszystkim konsumentami, którzy zawarli z nim umowy, bez względu na to czy konsumenci ci brali udział w postępowaniu dotyczącym badania abuzywności postanowienia.

Natomiast wynikający z art. 24 u.o.k.k. zakaz naruszania zbiorowych interesów konsumentów jest usytuowany w gałęzi prawa publicznego, która rządzi się innym regułami i w której ustawodawca kierując się interesem publicznym, realizując określoną politykę ochrony konkurencji i konsumentów, poddaje sankcjom określone zachowania przedsiębiorców, które uważa za szczególnie szkodliwe między innymi dla interesów konsumentów. Zadaniem norm prawa publicznego jest przynoszenie korzyści społeczeństwu jako całości. W przeciwieństwie do prawa prywatnego (cywilnego), chroni ono zatem interesy publiczne, a nie poszczególnych jednostek.

Dlatego też zdaniem Sądu ten szczególny interes, jaki jest chroniony przez prawo publiczne (tu zbiorowe interesy konsumentów), uzasadnia niejednokrotnie wyższe oczekiwania od profesjonalnych uczestników obrotu niż ma to miejsce w regułach prawa prywatnego, gdzie dochodzi do naruszenia indywidualnego interesu kontrahenta przedsiębiorcy tj. indywidualnego konsumenta.

Mając powyższe na uwadze Sąd doszedł do przekonania, że powód co do zasady mógł się dopuścić naruszenia zbiorowych interesów konsumentów o jakim mowa w art. 24 ust 2 pkt 1 uokik, pomimo, że nie był stroną postępowania zakończony wyrokiem SOKiK, będącego jednocześnie podstawą do wpisania niedozwolonego postanowienia do rejestru.

W ocenie Sądu stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone jest nazwaną praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów wymienioną w katalogu zawartym w art. 24 ust. 2 pkt 1–3. A zatem o bezprawnym charakterze wymienionych w art. 24 ust. 2 pkt 1–3 praktyk przesądza treść tego przepisu i nie pozostaje ona w związku z prawomocnością rozszerzoną wyroku, który stanowił podstawę do wpisania postanowienia do rejestru.

Niewątpliwie powód jest przedsiębiorcą w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej, który swe działania podejmuje w obrocie z konsumentami, zatem mógł dopuścić się deliktu z art. 24 uokik.

Przed dokonaniem oceny stosowanych przez powoda postanowień wzorca umowy pod kątem naruszenia zbiorowych interesów konsumentów, przypomnieć należy, że do naruszenia zbiorowych interesów konsumentów, o jakim mowa w art. 24 dochodzi poprzez bezprawne działanie przedsiębiorcy godzące w interesy konsumentów, o ile to działanie wywołuje negatywne skutki w sferze praw i obowiązków konsumentów. Przy czym skutki te muszą dotyczyć szerszego kręgu konsumentów, czyli odnosić się do obecnych, przyszłych i potencjalnych konsumentów, a więc naruszać prawa nieograniczonej bliżej, nieokreślonej liczby konsumentów. Tak rozumiany interes konsumentów to interes prawny traktowany jako określone potrzeby konsumenta, które zostały uznane przez ustawodawcę za godne ochrony (Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z 13 lipca 2006 r., III SZP 3/06, OSNP 2007, nr 1-2, poz.35).

W uzasadnieniu wyroków z 14 kwietnia 2010 roku, III SK 1/10 oraz z 1 czerwca 2010 roku, III SK 5/10, Sąd Najwyższy zwrócił uwagę na to, że w sprawach z odwołania od decyzji nakładającej karę pieniężną na przedsiębiorcę zachodzi potrzeba weryfikacji takich decyzji z zachowaniem wymagań analogicznych do tych, jakie obowiązują sąd orzekający w sprawie karnej. Wykorzystanie przez organ regulacyjny jego kompetencji do nałożenia kary pieniężnej musi poprzedzać wykazanie, że zachodzą przewidziane w ustawie przesłanki kary.

W postępowaniu opartym na naruszeniu art. 24 uokik ciężar dowodu spoczywa na Prezesie Urzędu co do wykazania zaistnienia trzech poprzednio wymienionych przesłanek, tj. działania przedsiębiorcy, działania bezprawnego i działania naruszającego zbiorowe interesy konsumentów. Skoro jako bezprawne nie może być uznane działanie przedsiębiorcy stosującego postanowienia wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, ale nie będącego stroną postępowania, w wyniku którego te postanowienia zostały wpisane do rejestru, to bezprawność musi być wykazana na zasadach ogólnych. Tylko wtedy, gdy stosowane postanowienie jest bezprawne i narusza zbiorowe interesy konsumentów może być uznane za niedozwoloną praktykę.

Bezprawność oznacza sprzeczność z porządkiem prawnym jako całość. Przez „porządek prawny” rozumie się nakazy i zakazy wynikające z normy prawnej, ale również nakazy i zakazy wynikające z norm moralnych i obyczajowych, czyli zasad współżycia społecznego (dobrych obyczajów). Z kolei przepisy prawa obejmują konstytucyjnie rozumiane źródła prawa: Konstytucja, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe oraz rozporządzenia. Bezprawnym zachowaniem się będzie więc takie, które stanowi obiektywne złamanie określonych reguł postępowania.

Prezes Urzędu odwoływał się do definicji bezprawności i uznał, że jest bezprawne działanie przedsiębiorcy polegające na stosowaniu postanowień wzorca umowy wpisanego do rejestru niedozwolonych postanowień umownych ze względu na takie zdefiniowanie w art. 24 uokik i rozszerzoną skuteczność wyroku w sprawie o uznanie postanowień umownych co wynika z art. 479⁴³ k.p.c.. W związku z tym, że nie zostały wskazane normy, czy to prawne czy moralne, którym działanie przedsiębiorcy uchybiło, Sąd rozpoznający sprawę uznał, że nie ma miejsca udowodnienie bezprawności działania przedsiębiorcy w zakresie pkt I.1 zaskarżonej decyzji.

Samo odwołanie się do bezprawności jako jednego z przypadków wymienionych w art. 24 ust. 2 uokik – gdy ten przypadek nie polega na sprzeczności z ogólnie przyjętym porządkiem prawnym tylko na sprzeczności z postanowieniami uznanymi za niedozwolone w konkretnym układzie procesowym stron i w konkretnym wzorcu – nie stanowi wykazania przesłanki bezprawności.

Niedozwolone postanowienia umowne to konstrukcja przewidziana w art. 385¹ – 385³ k.c., mająca na celu ochronę konsumenta przed niekorzystnymi postanowieniami umowy łączącej go z profesjonalistą. W myśl art. 385¹ § 1 k.c., za niedozwolone postanowienia umowne uznaje się postanowienia umowy zawieranej z konsumentem niezgodnione indywidualnie, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. W art. 385¹ § 1 k.c. nie została wymieniona jako przesłanka uznania postanowienia umowy za niedozwolone, jego sprzeczność z ustawą lub zasadami współżycia społecznego albo mająca na celu obejście ustawy. Są to okoliczności, które skutkują nieważnością odnośnego postanowienia umowy, co wynika z treści art. 58 k.c. (w całości lub części). Art. 385³ k.c. wymienia przykładowo niedozwolone postanowienia umowne, które w założeniu są zgodne z ustawą, mogą natomiast być uznane za sprzeczne z dobrymi obyczajami i za rażąco naruszające interesy konsumenta. I to właśnie tego typu postanowienia umowne, a więc zgodne z przepisami bezwzględnie obowiązującymi, mogą podlegać rozpoznaniu z punktu widzenia sprzeczności z dobrymi obyczajami i rażącego naruszania interesu konsumenta (por. uchwała SN z 13 stycznia 2011 roku, III CZP 119/10).

W niniejszej sprawie Prezes Urzędu dokonał analizy postanowień wskazanych w pkt I Decyzji poprzez odniesienie się do rejestru i uzasadnienia wyroku, na podstawie którego klauzule zostały do niego wpisane jako sprzeczne z art. 385¹ §1 k.c.

Ocena praktyki powoda określonej w punkcie I sentencji decyzji, polegającej na stosowaniu przez Przedsiębiorcę we wzorcach umownych postanowień o treści:

1. KLIENT zobowiązuje się zapłacić POŚREDNIKOWI wynagrodzenie określone w § I również w przypadku dokonania transakcji, po rozwiązaniu lub wygaśnięciu umowy, z udziałem jakiegokolwiek osoby fizycznej, osoby prawnej, jednostki organizacyjnej, której POŚREDNIK lub POŚREDNICZY z nim współpracujący wydali dane lokalu - nieruchomości w okresie trwania niniejszej umowy;
2. KLIENT zobowiązuje się zapłacić POŚREDNIKOWI wynagrodzenie określone w § 1 również w przypadku rozwiązania lub wygaśnięcia umowy pośrednictwa – KLIENT jest zobowiązany do zapłaty zadeklarowanego wynagrodzenia, jeśli transakcja zostanie dokonana z udziałem osoby fizycznej lub prawnej, której POŚREDNIK lub POŚREDNICZY z nim współpracujący wydali dane lokalu - nieruchomości w okresie trwania niniejszej umowy
3. KLIENTOWI przysługuje prawo oferowania lokalu - nieruchomości nabywcom, jednakże strony będą traktowały tę ofertę jako złożoną przez Pośrednika (klauzula wyłączności)

w ocenie Sądu nie stanowi naruszenia zbiorowych interesów konsumentów, zaś zarzuty powoda zawarte w odwołaniu od decyzji w tym zakresie zasługują na uwzględnienie.

Oczywiste jest przy tym, że oceniane postanowienie nie musi być zawsze literalnie zgodne z wpisaniem do rejestru, na co zwrócił już wcześniej uwagę Sąd Najwyższy w uchwale z 13 lipca 2006 r., III SZP 3/06, w której wskazał, że wystarczające jest, że porównywane postanowienie mieści się w hipotezie takiej klauzuli, tzn. że cel i zamiar jakim mają służyć porównywane postanowienia jest tożsamy. Sąd Okręgowy w związku z zaprezentowanym wyżej poglądem dokonał również porównania tożsamości treści normatywnych i skutków jakie wywierają dla konsumentów.

Wszystkie porównywane klauzule dotyczą umów zawieranych przez konsumentów o pośrednictwo w sprzedaży/wynajmie nieruchomości. Zdaniem Sądu nie można się zgodzić z twierdzeniem pozwanego o tożsamości ocenianych postanowień z klauzulami wpisaną do rejestru klauzul niedozwolonych po nr 763 (uznane wyrokiem z 7 kwietnia

2006 roku w sprawie XVII AmC 44/05): „Postanowienia tej umowy wiążą jej strony przez okres 24 (słownie: dwadzieścia cztery) miesiące od dnia jej wygaśnięcia, o ile przedmiot transakcji został wskazany Poszukującemu przez Pośrednika w czasie obowiązywania umowy” i pod pozycją 1656 (wyrokiem z 9 kwietnia 2008 roku XVII AmC 297/07): "Niniejsza umowa jest umową zawartą na wyłączność, co oznacza, że Zamawiający oddaje sprawę do prowadzenia tylko jednemu pośrednikowi i zobowiązuje się uiścić wyłącznie temu Pośrednikowi wynagrodzenie określone w punkcie 4, bez względu na to w jaki sposób doszło do skojarzenia stron.". Sąd skonstatował, że pozwany organ uznając stosowany przez powoda zapis umowy za tożsamy z klauzulą wpisaną do rejestru klauzul niedozwolonych poprzestał jedynie na lakonicznym stwierdzeniu ich tożsamości i zaniechał dokonania oceny stanu faktycznego sprawy oraz celów i skutków stosowania przez przedsiębiorcę konkretnego postanowienia umownego. W ocenie Sądu Prezes UOKiK porównując badane postanowienia, nie wykazał się odpowiednią wnikliwością i nie rozważył jakie skutki dla konsumentów przynosi stosowanie analizowanych postanowień. W ocenie Sądu nawet sam wynik porównania powyższych postanowień ze wskazanymi wpisanymi do rejestru nie można uznać za jednoznaczny. Zarówno treść normatywna w przypadku zakwestionowanych klauzul w pkt I.1 i I.2 nie była identyczna z postanowieniem wpisanym pod numerem 763, jak również jej skutek. Nie można uznać brak wskazania ograniczenia czasowego co do obowiązywania zapisów zobowiązujących konsumenta do zapłaty wynagrodzenia za obowiązujące w każdym czasie po rozwiązaniu umowy. W ocenie Sądu taki zapis należało by wręcz odczytywać za obowiązujący jedynie w okresie nieznacznie przekraczający czas trwania umowy. Ponadto zakwestionowane zapisy dotyczą jedynie konieczności zapłaty wynagrodzenia, gdy wpisane postanowienie praktycznie przedłużało czas trwania umowy pomimo jej wygaśnięcia, o kolejne 24 miesiące.

Podobnie w kwestii tożsamości postanowienia opisanego w pkt. I.3 decyzji z wpisanym do rejestru pod pozycją 1656. Pozna zwrotem „wyłączność” postanowienia te są zupełnie różne i posiadają inny cel. W przypadku kwestionowanego dotyczy ono topowego postanowienia o bezwzględny uczestnictwie pośrednika w sprzedaży/wynajmu nieruchomości nawet gdy ofertę złożył bezpośrednio jakiś zainteresowany kupiec lub kupca znalazł sam sprzedający, zaś wpisana klauzula do rejestru dotyczyła wyłączenia w pośrednictwie sprzedaży/wynajmu nieruchomości innych pośredników – brak odniesienia do sytuacji znalezienia kupującego bezpośrednio przez samego sprzedającego.

Przy prowadzonej ocenie tożsamości klauzuli stosowanej i wpisanej do rejestru wystarczyło ograniczyć się do porównania ich celu i skutków. Natomiast z uwagi na brak ich tożsamości ocena określonego w pkt I decyzji zachowania jako bezprawnego wymagała przeanalizowania sytuacji, w których następuje naruszenie norm i wskazania jakich norm, czego Prezes Urzędu nie uczynił. Brak tożsamości stosowanych przez powoda postanowień z wpisanymi do rejestru klauzulami wraz z brakiem oceny stosowanego postanowienia w kontekście naruszenia norm i wskazania jakich norm kwestionowane postanowienia naruszają prowadzi do konieczności uchylecia decyzji w tym zakresie.

Odnosząc się do praktyki uznanej za bezprawnej w pkt II.1 zaskarżonej decyzji zdaniem Sądu Prezes UOKiK prawidłowo ustalił uznał ją za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów.

Po pierwsze nie można się zgodzić z zarzutem braku tożsamości ocenianych postanowień z klauzulą wpisaną do rejestru klauzul niedozwolonych. Sąd w tym zakresie doszedł do wniosku, iż Prezes Urzędu uznając stosowane przez powoda zapisy umowy za tożsamy z klauzulą wpisaną do rejestru klauzul niedozwolonych nie poprzestał jedynie na lakonicznym stwierdzeniu ich tożsamości i nie zaniechał dokonania oceny stanu faktycznego sprawy oraz celów i skutków stosowania przez przedsiębiorcę konkretnego postanowienia umownego. W ocenie Sądu Prezes UOKiK porównując badane postanowienia, rozważył również skutki dla konsumentów jakie przynosi stosowanie analizowanych postanowień którymi posługiwał się powód. Wynik tego porównania był jednoznaczny: treść normatywna była w przypadku zakwestionowanych klauzul identyczna z tą jakiej dotyczyła klauzula wpisana do rejestru, a dodatkowo ich skutki dla konsumentów były równie negatywne.

Porównywane klauzule również dotyczą umów zawieranych przez konsumentów o pośrednictwo w sprzedaży/wynajmie nieruchomości przewidując de facto wysokość odsetek za zwłokę w wysokości 0,5% prowizji pośrednika. W ocenie Sądu, przedmiotem zarówno postanowienia wpisanego do rejestru niedozwolonych postanowień umownych

pod pozycją 761 (wpisanego wyrokiem z 7 kwietnia 2006 roku, XVII AmC 44/05) o treści: „W przypadku uchybienia terminu zapłaty Pośrednikowi przysługują odsetki umowne w wysokości 0.5% słownie: (pół procenta) za każdy dzień zwłoki naliczane od daty zawarcia umowy przedwstępnej lub przyrzeczonej kupna, zamiany, wynajmu bądź dzierżawy”, jak i postanowień stosowanych przez powoda, o treści:

A. W przypadku stwierdzenia niedotrzymania przez KLIENTA zobowiązań określonych w pkt 1 oraz pkt 2 niniejszej umowy, POŚREDNIK naliczy odsetki umowne w wysokości równej 0,5 % prowizji za każdy dzień zwłoki, bez konieczności dodatkowego powiadamiania KLIENTA (...),

B. (...) W przypadku zwłoki z zapłatą POŚREDNIKOWI należnego wynagrodzenia, POŚREDNIK naliczy odsetki umowne w wysokości równej 0,5 % prowizji za każdy dzień zwłoki, bez konieczności dodatkowego powiadamiania KLIENTA,

C. W przypadku wynajęcia lokalu - nieruchomości osobie skierowanej do KLIENTA przez POŚREDNIKA i nieuiszczeniu POŚREDNIKOWI wynagrodzenia w dniu podpisania umowy najmu, POŚREDNIK naliczy odsetki umowne w wysokości równej 0,5 % wynagrodzenia za każdy dzień zwłoki, bez konieczności dodatkowego powiadamiania KLIENTA,

jest jednoznacznie i bezwarunkowo, nałożony na konsumenta obowiązek zapłaty rażąco wygórowanych odsetek za zwłokę w zapłacie wynagrodzenia. W obu przypadkach wysokość odsetek została przez przedsiębiorców ustalona w całkowitym oderwaniu od roli jaka przypisana jest im w przepisach prawa, gdyż przedmiotowa zwłoka w zapłacie wynagrodzenia jest niczym innym jak korzystaniem z cudzych pieniędzy. Zasadnym jest ustalenie w takim przypadku wysokości odsetek odnosząc się do wysokości odsetek ustawowych (na dzień wydania decyzji 13% w skali roku), czego nie można w żadnym razie porównać do wysokości 0,5% za dzień zwłoki (180% w skali roku). Sąd zgadza się ze stanowiskiem pozwanego, iż tak określona wysokość odsetek jest rażąco wygórowana i posiada charakter wyłącznie represyjny.

Porównując klauzule stosowane przez powoda z wpisaną do rejestru pod pozycją 761, stanowczo należało stwierdzić, że rodzi ona taki sam skutek dla konsumentów. Abuzowność tego postanowienia jest oczywista i odpowiada też normatywnie postanowieniu wpisanemu do rejestru.

Mając zatem na względzie profesjonalny charakter działalności powoda, jak i spoczywający na nim obowiązek dbałości o interesy klienta, co wiąże się z koniecznością stosowania przez powoda postanowień wzorców umownych zgodnych z dobrymi obyczajami i nie naruszających rażąco interesów konsumentów, należało uznać działanie powoda za niedozwolone w rozumieniu art. 24 u.o.k.k.

Praktyka stosowana przez powoda, o której mowa wyżej, naruszała niewątpliwie interes konsumentów, rozumiany jako określone potrzeby konsumenta, które zostały uznane przez ustawodawcę za godne ochrony.

Jakkolwiek ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów nie zawiera definicji zbiorowych interesów konsumentów, to w art. 24 ust. 3 tejże ustawy wskazano negatywną definicję, iż nie jest zbiorowym interesem konsumentów suma indywidualnych interesów konsumentów. Nie jest więc istotne jakiej liczby konsumentów może dotyczyć dana praktyka (dziesiątek czy tysięcy i więcej) albowiem interes konsumentów może podlegać kwalifikacji jako zbiorowy w przypadkach, w których faktycznie doszło do naruszenia praw tylko jednej lub kilku osób. W sprawie niniejszej stosowane przez powoda praktyki skierowane były do potencjalnie nieograniczonej liczby osób, ponieważ nieoznaczona liczba osób mogła skorzystać z oferty powoda i tym samym być narażona na stosowanie w stosunku do niej niedozwolonych klauzul zawartych w stosowanym przez powoda wzorcu umowy. Krąg adresatów oferty był więc nieograniczony, a klienci nie mieli wpływu na praktykę stosowaną przez powoda.

Przechodząc do praktyki określonej przez pozwanego w pkt II.2, to jest stosowania przez powoda we wzorcu umownym postanowienia nakładającego na konsumenta obowiązek zapłaty kary umownej z tytułu naprawienia szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania pieniężnego tj. w sytuacji zawarcia przez konsumenta

umowy z osobą wskazaną przez pośrednika i nieuiszczeniu wynagrodzenia pośrednikowi w dniu podpisania tej umowy, uznanej przez Prezesa Urzędu za niezgodne z art. 483 § 1 k.c. należy podnieść, iż w ocenie Sądu pozwany słusznie uznał wskazaną praktykę za naruszającą art. 24 ust. 2 w zw. z art. 24 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów. Z przepisu art. 483 § 1 k.c. wyraźnie wynika, iż zastrzeżenie w umowie pary pieniężnej może dotyczyć jedynie zobowiązań o charakterze niepieniężnym, gdy zawierane z powodem umowy były przykładem typowych zobowiązań o charakterze pieniężnym. Z uwagi na barak zarzutów wobec tej części decyzji oraz nieodniesienie się do niej w jakikolwiek sposób, Sąd uznał za przyznane zgodnie z art. 230 k.p.c. i oddalił odwołanie w tej części.

Reasumując w ocenie Sądu Prezes Urzędu słusznie uznał określone w pkt II.2 działanie powoda za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów określone w art. 24 uokik, natomiast błędnie uznając za takową praktykę stosowania postanowień wskazanych przez pozwanego w zaskarżonej decyzji w pkt. I.

Za praktykę opisaną w decyzji w pkt. I i II organ nałożył na przedsiębiorcę na podstawie art. 106 ust. 1 pkt 4 u.o.k.k. karę pieniężną. Zdaniem Sądu zmiana stanu prawnego jaka miała miejsce już po wydaniu decyzji i w wyniku której wyeliminowany został z porządku prawnego delikt administracyjny o jakim mowa w art. 24 ust 2 pkt 1 u.o.k.k. wymaga uwzględnienia tego przy ocenie czy interes publiczny przemawia nie tylko za celowością interwencji Prezesa Urzędu w niniejszej sprawie, ale również za zasadnością zastosowanych przez organ środków, tu nałożeniem kary pieniężnej za praktykę określoną w pkt. II.1 decyzji.

Jakkolwiek Sąd dokonuje oceny trafności rozstrzygnięcia organu uwzględniając stan faktyczny i prawny istniejący w dacie wydania decyzji, niemniej jednak zdaniem Sądu w składzie niniejszym, w uzasadnionych przypadkach istnieje potrzeba do odwołania się do zmian m.in. legislacyjnych jakie zaszły po wydaniu decyzji przez organ. Podstawę dla takiego oglądu sytuacji stanowić może art. 316 k.p.c., zgodnie z którym sąd wydając wyrok bierze za podstawę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy.

Zdaniem Sądu zmiana przepisów prawa materialnego jaka nastąpiła po wydaniu decyzji organu wskazuje na zmianę stanowiska ustawodawcy w podejściu do praktyki. Niezależnie czy powodem zmian legislacyjnych była zmiana oceny co do szkodliwości tego typu praktyki, czy może u podstaw decyzji legislacyjnych legły inne jeszcze powody, jednoznaczne jest, że aktualnie przestało być w interesie publicznym karanie przedsiębiorców za tego typu działania. Taka sytuacja z kolei powoduje zdaniem Sądu, że nie znajduje uzasadnienia w publicznoprawnej potrzebie sankcjonowania naruszeń interesów konsumentów za pomocą kar pieniężnych, stosowanie tych kar także do wcześniejszych tego typu naruszeń zbiorowych interesów konsumentów, gdyż wymierzona w takich okolicznościach jak powyższe sankcja byłaby niesłuszna.

Także funkcja kar pieniężnych jaką jest jej prewencyjny charakter nie może się ziścić w sprawie niniejszej, gdyż w przypadku wyłączenia karania za takie naruszenia nie można karą wymusić na przyszłość określonych w decyzji zachowań ani od powoda ani też od innych przedsiębiorców dopuszczających się takich samych zachowań polegających na stosowaniu klauzul abuzywnych zakazanych innym przedsiębiorcom. Także nałożenie kary w takim stanie faktycznym jak w niniejszej sprawie nie może mieć znaczenia ani dla polityki nakładania kar pieniężnych ani nie stanowi skutecznej realizacji polityki ochrony konsumentów, skoro obecnie praktyka nie stanowi deliktu konsumenckiego.

Zdaniem Sądu, możliwość odstąpienia od nałożenia kary, w sytuacji zaistnienia zmian legislacyjnych jak w sprawie niniejszej, można porównać do akceptowanej w orzecznictwie Sądu Najwyższego, możliwości odstąpienia od nałożenia kary w sytuacji, gdy wprowadzie stan prawny się nie zmienia ale zmienia się jego interpretacja dokonywana przez organ, tzn. gdy pewne wcześniej akceptowane przez organ praktyki stosowane na danym rynku aktualnie stają się niepożądane. Zmiana oceny dotycząca szkodliwości pewnych zachowań, czy to tylko w praktyce orzeczniczej czy w decyzjach ustawodawcy powinna zawsze powodować większą refleksję u organów stosujących prawo nad celowością karania za te zachowania, szczególnie w przypadku, gdy w podobny sposób przedsiębiorca nie mógłby być ukarany aktualnie. Nie bez znaczenia dla rozstrzygnięcia w przedmiocie kary ma także okoliczność, że nadal istnieją wątpliwości, wyrażane w rozbieżnym orzecznictwie sądów powszechnych, co do wpływu wąskiego rozumienia

rozszerzonej prawomocności materialnej wyroku o jakiej mowa w art. 479⁴³ k.p.c. na możliwość postawienia zarzutu naruszenia zbiorowych interesów konsumentów o jakim mowa w art. 24 ust 2 pkt 1 u.o.k.k. innemu przedsiębiorcy, który nie brał wcześniej udziału w postępowaniu zakończonym wyrokiem stwierdzającym abuzywność.

Powyższe argumenty skłaniają Sąd do przyjęcia, że choć nakładanie kar pieniężnych za zachowania przedsiębiorców w okresie poprzedzającym zmianę regulacji, znajdowało podstawę prawną w art. 106 ust. 4 u.o.k.k., to jednak. zmiana przepisów, uzasadnia skorzystanie z przyznanej organowi a więc i Sądowi, uznaniowej kompetencji do nakładania kar pieniężnych, w taki sposób by nie nakładać kary za zachowanie, które w obecnym stanie prawnym nie stanowi naruszenia zbiorowych interesów konsumentów.

Reasumując, zdaniem Sądu nie istnieje na etapie rozpoznawania odwołania, z uwagi na zmianę stanu prawnego, konieczność nałożenia kary za działania określone w pkt II.1 Decyzji w celu uwzględnienia interesu publicznego, bowiem interes ten polega na eliminowaniu i sankcjonowaniu niepożądanych zachowań, które jednak z racji decyzji ustawodawcy o zmianie regulacji, przestały być niepożądanymi. Powyższe skłoniło Sąd do uchylecia decyzji w pkt III.1 i III.2 w oparciu o przepis art. 479^{31a} § 3 k.p.c.

Rzeczony pogląd nie zmienia jednak negatywnej oceny zachowania przedsiębiorcy prawidłowo zdefiniowanego przez organ antymonopolowy w pkt I decyzji, dlatego w odniesieniu do tego punktu decyzji Sąd oddalił odwołanie na podstawie art. 479^{31a} § 1 k.p.c.

Przechodząc do oceny nałożonej na powoda kary pieniężnej za praktykę określoną w pkt II.2 należy wskazać, że w przypadku dopuszczenia się przez przedsiębiorcę stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, zgodnie z art. 106 ust. 1 pkt 4 u.o.k.k, Prezes UOKiK może nałożyć na przedsiębiorcę, w drodze decyzji, karę pieniężną w wysokości nie większej niż 10% przychodu osiągniętego w roku rozliczeniowym poprzedzającym rok nałożenia kary. Zauważyć należy, że działania powoda określone w pkt II.2 sentencji zaskarżonej decyzji wyczerpały przesłanki praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, o jakiej mowa w art. 24 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, a prawidłowość wydanej Decyzji w tym zakresie nie została przez powoda zakwestionowana.

W myśl art. 111 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów przy ustalaniu wysokości kar, o których mowa w art. 106-108, należy uwzględnić w szczególności okres, stopień oraz okoliczności naruszenia przepisów ustawy, a także uprzednie naruszenie przepisów ustawy.

Jak wynika z cytowanych przepisów nałożenie kary ma charakter fakultatywny, zaś jej wysokość jest uzależniona od wymienionych przesłanek. W niniejszej sprawie Sąd uznał, że nałożenie kary pieniężnej na powoda jest uzasadnione wagą naruszonego dobra i interesem publicznym, podzielił więc pogląd Prezesa Urzędu, że zachowanie powoda daje podstawę, by nałożyć na powoda karę pieniężną.

Kara ma spełniać rolę prewencyjną, zarówno w ujęciu ogólnym, oddziaływanie na ogół adresatów norm prawnych, jak i w ujęciu indywidualnym, gdyż ma zabezpieczać konsumentów przed ponownym naruszeniem dobra prawnego przez powoda. Kara ma oddziaływać prewencyjnie w sensie negatywnym poprzez odstraszanie przedsiębiorców od zachowań sprzecznych z prawem i w sensie pozytywnym poprzez wzmacnianie hamulców u przedsiębiorców przestrzegających prawa. Kara ma oddziaływanie również represyjne, musi stanowić dla ukaranego dolegliwość za naruszenie prawa, być realną, odczuwalną dolegliwością dla ukaranego podmiotu, będącą reakcją na naruszenie przepisów. Przedsiębiorca stosujący wzorce umowne znajduje się na lepszej pozycji od konsumenta zawierającego z nim umowę, gdyż to przedsiębiorca przedstawia wzorzec umowy, to on kształtuje jego postanowienia. Tym bardziej od takiego podmiotu należy oczekiwać respektowania podstawowych praw strony dużo słabszej, jaką jest konsument.

Prezes UOKiK rozważył wszelkie okoliczności mające wpływ na wymiar kary, w tym zarówno okoliczności obciążające, jak i łagodzące. Bezsporne jest, że przychód osiągnięty przez W. S. prowadzącego działalność gospodarczą pod firmą (...) w W. w 2011 roku, to jest roku poprzedzającym nałożenie kary, wyniósł (...) złotych. Nałożona kara w wysokości 16 796 złotych stanowi raptem (...) % przychodu osiągniętego przez przedsiębiorcę i (...) % kary jaką Prezes UOKiK

mógł maksymalnie nałożyć. Zdaniem Sądu tak ustalona wysokość kary spełni swoją funkcję represyjną i prewencyjną oraz stanowić będzie wystarczająco wyraźne ostrzeżenie dla powoda na przyszłość. Tak ustalona kara jest zdaniem Sądu adekwatna do rodzaju naruszenia i wagi naruszonego dobra, a jej wysokość w żaden sposób nie można uznać za przekraczającą możliwości finansowe powoda.

Mając na uwadze powyższe Sąd Okręgowy w Warszawie –Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów na podstawie art. 479^{31a} § 3 k.p.c. uchylił decyzję częściową Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z 29 listopada 2012 roku nr RWA- (...) w zakresie pkt I, III.1 i III.2.

O kosztach postępowania orzeczono stosownie do wyniku sporu w oparciu o art. 98 k.p.c., w zw. z § 18 ust. 1 pkt. 2 w zw. z § 2 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu. Na kwotę 1377 zł składa się opłata sądowa w wysokości 1000 zł oraz wynagrodzenie pełnomocnika w stawce minimalnej 360 zł wraz z kosztem opłaty skarbowej za złożenie dokumentu stwierdzającego pełnomocnictwo w kwocie 17 zł.

SSO Dariusz Dąbrowski